

SAMOEVALVACIJA NA ŠOLI

Nelektorirana verzija

munus 2

Junij 2010

munus = lat. poklic

munus 2

Uvod

Poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji je v zadnjih letih tesno povezano s sproščanjem institucionalnih okvirjev in s širjenjem avtonomije šole in učitelja.

Ob tem se vseskozi poudarja pomen zagotavljanja kakovosti in še posebej samoevalvacije kot temeljne metode. Šole se soočajo z vedno večjimi zahtevami po odzivu na hitre spremembe.

Dijaki se spreminjajo in pričakujejo, da se šola odziva na njihove potrebe in ob tem upošteva njihove interese in zmožnosti. Smisel samoevalvacije je v ustvarjanju informacij o tem, kako se šola odziva na zahteve okolja ter kako šola z danimi viri usklajuje trenutne in prihodnje potrebe dijakov, pa tudi drugih interesnih skupin. Na samoevalvacijo moramo gledati kot na dolgoročen proces s stalnim razvojem sistema in metod zbiranja podatkov, ki rezultate prinese po daljšem času izvajanja. Namen samoevalvacije je izboljševanje učinkov dela vseh in ne iskanje grešnih kozlov.

Kakovost učno vzgojnega procesa vedno zanima starše, učitelje, medije, državo in širšo družbo. Zato je evalvacija v šolah nepogrešljivi del procesa vzgoje in izobraževanja. Čeprav je bila evalvacija šolskega dela tradicionalno zaupana le državnim inšpektorjem in drugim zunanjim agencijam, je zdaj razširjeno prepričanje, da bi se morale šole tudi samoevalvirati (Macbeath J., Mcglynn A., 2006).

Med evalvacijo in samoevalvacijo, ki se v šole vpeljuje v zadnjem času, obstaja razlika.

Pri samoevalvaciji si želimo napredka v osebnem razvoju. Nепrestano si nastavljam o ogledalo (ankete o delu v razredu, uspehi dijakov na zunanjih preverjanjih, ocena ravnatelja, mnenje staršev o delu v šoli, mnenja kritičnega prijatelja ...), ki nam dajo realno podobo. Zavedamo se, da imajo vsi dijaki mnenje o našem delu – kakršno koli že je. Zavedamo se tudi, da smo v prednosti, če to mnenje poznamo, ker le tako lahko izboljšamo svoje delo na tistih področjih, kjer so nam dijaki sporočili, da z njim niso zadovoljni.

Slika 2: Samoevalvacija kot ogledalo.

Vir: I-Probenet, 2002.

Primeri evalvacije in samoevalvacije v šoli:

- hospitacija (za učitelja je to zunanja evalvacija, z vidika šole je samoevalvacija);
- obisk inšpekcije Ministrstva za šolstvo in šport na šoli (za šolo, ravnatelja in učitelje je to zunanja evalvacija);
- ravnatelj preveri delo strokovnega aktiva matematike (za učitelje je to zunanja evalvacija, z vidika šole je to samoevalvacija).

Za kakovostno delo potrebujemo tako samoevalvacijo kot evalvacijo.

Samoevalvacija

Priporočena metoda skupnega evropskega okvira za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti je samoevalvacija (Delo skupine za kakovost na šoli, 2005, str. 15). Samoevalvacija je strokovni proces, ki omogoča šoli, da s svojimi lastnimi viri **od znotraj** izboljša kakovost svojega dela tako, da poišče odgovore na določena vprašanja:

- kako napredujejo naši dijaki;
- kako učinkovita je naša šola;
- Kako kakovostno je vodenje šole;
- Katera so najpomembnejša močna področja;
- Katera so naša najočitnejša šibka področja;
- katerim področjem je potrebno zagotoviti dodatno energijo in jim prilagoditi nadaljnje akcije.

S samoevalvacijo se ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti preneseta na šolo in na zaposlene v njej (Musek Lešnik K., Bergant K., 2001). Namen samoevalvacije je v pridobivanju informacij o delovanju šole (Mali D in drugi, 2007). Bistvena značilnost samoevalvacije je, da jo šola izvede sama na svojo lastno pobudo. Pri samoevalvaciji je ugotavljanje kakovosti vedno le sredstvo, končni cilj pa je predvsem zagotavljanje kakovosti (Musek Lešnik K., Bergant K., 2001).

S samoevalvacijo:

- zagotavljamo sistematičen in celosten vpogled v vse dejavnosti šole;
- opredeljujemo prednostna področja izboljšav;
- zagotavljamo kontinuiteto (evalvacija je sestavni del načrtovanja in delovanja);
- povečujemo učinkovitost dela;
- zagotavljamo diskretnost rezultatov;
- šolo prilagajamo potrebam lokalnega okolja.

V šoli je samoevalvacija mogoča na več področjih – učenje in poučevanje dijakov, preverjanje in ocenjevanje, praktično usposabljanje z delom, svetovanje in podpora dijakom, strokovni razvoj učiteljev in drugih sodelavcev, organizacija in upravljanje šole, razvojni projekti ... Lahko se osredotoči na aktivnosti v razredu ali na področje vodenja šol.

Samoevalvacija je lahko uporabna za različne ciljne skupine:

- učitelj: želim izvedeti, dobiti povratno informacijo od dijakov, kako oni vidijo moje delo;
- ravnatelj: želim izvedeti od učiteljev, kako vidijo moje delo;
- šola: sama želi dobiti povratno informacijo od dijakov, staršev, kako oni vidijo delo šole.

Demingov krog ali krog kakovosti

Proces samoevalvacije na šoli lahko prikažemo s krogom kakovosti – Demingovim krogom.

Aktivnosti tečejo v smeri urinega kazalca, od načrtovanja (1) k izvajanju (2), vrednotenju (3) in ukrepanju (4). Ukrepanje (4) po ugotovljenih slabostih je ključno za neprestano izboljševanje kakovosti.

Slika 3: Demingov krog (krog kakovosti)

munus 2

Izvajanje samoevalvacije

Izvajanje samoevalvacije na šoli je postavljeno v okvir celovitega sistema vodenja kakovosti.

Tako kot vsak proces na šoli mora biti tudi samoevalvacija dokumentirana tako, da obvezuje vodstvo in vse zaposlene k rednemu izvajanju in upoštevanju ugotovitev pri nadaljnjem delu (Mali D in drugi, 2007).

Šola se lahko loti samoevalvacije različno. Obstaja nekaj priporočil in pravil, ki jih je dobro upoštevati, da bo samoevalvacija uspešna in učinkovita. Pomembno je, da je vsaka samoevalvacija dobro načrtovana. S samoevalvacijo pridobimo veliko število podatkov, ki jih moramo sistematično urediti, sicer imamo zmešnjava podatkov.

Za uspešno samoevalvacijo je priporočljivo čim prej poskrbeti za vsaj približne odgovore na naslednja pomembna vprašanja:

- ZAKAJ se šola sploh odloča za samoevalvacijo;
- KAJ bo zajela samoevalvacija, katera področja, katere podatke bomo zbirali;
- KDAJ oziroma kako pogosto bomo izvajali samoevalvacijo;
- KDO bo načrtoval in izvajal samoevalvacijo;
- KOGA bo zajela samoevalvacija, kdo vse bo v njej sodeloval;
- KAKO bomo izvajali samoevalvacijo;
- s pomočjo katerih virov (S ČIM) in sredstev bomo izvajali samoevalvacijo;
- KATERE so prioritete samoevalvacije;
- KAM naprej, kaj po opravljeni samoevalvacijski raziskavi. (Musek Lešnik K., Bergant K., 2001, str. 50,51)

Na področju ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti že obstajajo različne metode, orodja, instrumentariji in projekti (npr. Modro oko, Ogledalo, Mreža za kakovost, POKI, QUTE ...). Priročnik, ki je pred vami, ne nadomešča razvitih instrumentov, ki jih šole že uporabljajo, temveč ima vlogo smernic, ki vodijo uporabo že obstoječih in pripravo novih instrumentov.

Primer izvedbe samoevalvacije z elektronskim anketiranjem – kampanja

Pri vključevanju različnih oddelkov in učiteljev v anketiranje upoštevamo načelo prostovoljnosti. Komisija za kakovost predlaga oddelke in skupine, ki bodo opravljali samoevalvacijo. Povabljeni posamezniki (učitelji in drugi sodelavci) se prostovoljno odločijo o sodelovanju pri anketiranju.

Kampanja se izvede v petih korakih:

- 1. Priprava načrta kampanje** – cilji, kazalci, področja, sodelujoči oddelki, učitelji, splošnoizobraževalni predmeti in strokovni moduli, dijaki, čas anketiranja, zasedenost računalniške učilnice, razpored razrednih ur, razpored anketiranja, anketiranje pred, med poukom ali po njem.
- 2. Informiranje sodelujočih** – urnik anketiranja mora biti pravočasno objavljen na oglasni deski za dijake, v zbornici, na spletnih straneh, vsi učitelji ga morajo dobiti v nabiralnik ali po e-pošti.

MUNUS 2

3. Postavitev računalniške podpore – pripravimo potrebna gesla in vprašalnike. Preverimo delovanje e-vprašalnika in obvestimo upravitelja administrativnega sistema o izvedbi anketiranja. Pripravimo računalniško učilnico in pred prihodom dijakov v učilnico vnesemo ustrezna gesla za dostop do spletnega e-vprašalnika.

4. Anketiranje – vsak dijak izpolnjuje vprašalnik na svojem računalniku v računalniški učilnici. Če število dijakov presega število računalnikov, izvedemo anketiranje v dveh skupinah. Pri izvedbi anketiranja morata biti prisotna dva nadzorna učitelja (predvidoma član komisije za kakovost in učitelj računalništva). Nadzorni učitelj poskrbi za nemoteno izpolnjevanje vprašalnikov, pojasni morebitne nejasnosti in poskrbi za pravilno uporabo vprašalnikov.

Učitelji samostojno izpolnijo vprašalnik doma ali v šoli s pomočjo ustreznih gesel, s katerimi imajo dostop do e-vprašalnika.

Nadzorna učitelja izpolnita zapisnik o izvedenem anketiranju s potrebnimi podatki (datum, čas izpolnjevanja, oddelek, število dijakov, nadzorni učitelj).

5. Analiza in predstavitev rezultatov – po končani kampanji člani komisije za kakovost pregledajo in analizirajo rezultate, ugotovijo šibke in močne točke ter podajo predloge za izboljšave. Člani komisije za kakovost predstavijo rezultate vsem članom učiteljskega zbora na pedagoški konferenci, na kateri se predvidoma tudi sprejmejo ustrezni ukrepi za izboljšanje stanja ali odpravljanje napak pri ugotovljenih šibkostih.

Komisija za kakovost nato pripravi končno poročilo o izvedbi samoevalvacijske kampanje.

Primer vrednotenja izvedenega e-anketiranja s pomočjo spletnega orodja QUTE

Na osnovi rezultatov vprašalnika Motivacija za učenje, ki ga je izpolnilo 107 dijakov 2. letnika in 3 učitelji, ugotovljamo, da se učitelji precej bolj prepričajo v dojemljanje svojega vpliva na motivacijo dijakov pri pouku.

To je razvidno iz vprašanja »Učitelj nas pri delu spodbuja in bodri«, kjer je opazna razlika mnenj dijakov in učiteljev. Ocena pri dijakih je 2,9 točke, pri učiteljih pa 4,7 točke.

Na vprašanje »Učitelj se trudi, da bi snov res dobro razumeli« znaša ocena pri dijakih 3,4 točke, pri učiteljih pa 5 točk. Rezultati kažejo, da imamo učitelji še precej rezerve pri izvedbi svojih učnih ur.

Odgovor na prejšnjo oceno lahko potrdimo z rezultati vprašanja »Rad/a se učim za ta predmet in rad/a obiskujem pouk pri tem predmetu«. Pri dijakih znaša ocena 3 točke, prav tako pri učiteljih. Skupno mnenje dijakov in učiteljev potrjuje zgornjo trditev, da imamo učitelji še precej rezerve.

Primer, kako komisija za kakovost po analizi in interpretaciji rezultatov predlaga ukrepe za izboljšanje vrednotenega področja, je predstavljen v nadaljevanju.

Predlagani ukrepi:

- odprta razprava z anketiranimi učitelji o skupnih rezultatih anketiranja;
- spodbuditi učitelje, da se v razredu odprto pogovorijo z dijaki o možnih izboljšavah motivacije in razumljivosti razlage (izboljšanje medsebojne komunikacije);
- učitelji naj med poukom pogosteje pohvalijo dijake, ki so dosegli napredek. (Delo skupine za kakovost na šoli, 2005).